

Gottfried Schweizer (1927–2014)¹

11 sierpnia 2014 roku zmarł profesor Gottfried Schweizer, człowiek doskonale znany i ceniony w międzynarodowym środowisku papierniczym. Jako historyk papiernictwa zasłużył się również opracowaniami naukowymi na temat młyna papierniczego w Dusznikach-Zdroju. Był także związany z naszym czasopismem „Rocznik Muzeum Papiernictwa”; w latach 2010–2012 był członkiem komitetu redakcyjnego, a w latach 2013–2014 – komitetu naukowego periodyku. W 2012 roku, za zasługi dla Muzeum, został uhonorowany tytułem Honorowego Kustosza Muzeum Papiernictwa.

Gottfried Schweizer urodził się 9 lipca 1927 roku w Grazu (Styria, Austria). Od 1943 roku służył w wojsku. Studia na Wydziale Technologii Chemicznej w Grazu rozpoczął w 1945 roku. Dyplom inżyniera uzyskał w 1951 roku, a w roku 1960 zdobył tytuł doktora techniki, prowadząc jednocześnie aktywną działalność badawczą w jednym z niemieckich koncernów celulozowo-papierniczych. Od 1962 roku pracował jako docent w wyższej szkole w Monachium². W latach 1971–1989 zajmował stanowisko profesora. W czasie swojej pracy dydaktycznej wykształcił w zakresie produkcji i przetwórstwa papieru przeszło 400 inżynierów. Przejście na emeryturę w 1989 roku nie przerwało jego działalności zarówno zawodowej, jak i społecznej.

Od 1969 do 1991 roku rokrocznie organizował w Monachium sympozja na temat technologii w papiernictwie. Opublikował wiele opracowań, które koncentrowały się na kwestiach technologicznych, edukacyjnych i kształcenia ustawicznego w branży celulozowo-papierniczej.

Z Monachium związany był nie tylko zawodowo, ale i emocjonalnie. W wykładzie z 1979 roku, dotyczącym 30 lat systemu kształcenia inżynierów papiernictwa w Monachium, podkreślił także inne, pozazawodowe aspekty nauczania:

¹ Opracowanie na podstawie: Frieder Schmidt, *Professor Gottfried Schweizer (1927–2014). Ein Nachruf*, <http://www.paperhistory.org/Archive/memorial/Gottfried_Schweizer.pdf> [dostęp: 19 listopada 2014 roku].

² Por. „IPH-Kongressbuch” 2004, t. 15, s. 17.

Mimo całej tej techniki [...] w przypadku nauczania, poza technologią i nauką pozostaje jeszcze pewna przestrzeń oraz zadania pozostające w obszarze kształcenia osobowości. Monachium ze swoimi obiektami kulturowymi i przepięknym otoczeniem to doskonałe miejsce do tego celu. Człowiek nie tylko chlebem i obsługą maszyn papierniczych żyje, nawet jeśli coraz większa konkurencja zawodowa i firmowa pokazuje zupełnie inną stronę naszego społeczeństwa³.

Na tej podstawie opracował dla siebie jako nauczyciela akademickiego następującą maksymę:

Ważne jest nie tylko przekazywanie nowoczesnych metod. Wykorzystywanie udostępnionych narzędzi musi być doprowadzone do perfekcji we własnym zakresie w ramach nauki, a jednocześnie konieczne jest także utrzymywanie stałego kontaktu z młodymi, zaangażowanymi ludźmi⁴.

Po spełnieniu zawodowych obowiązków profesora Gottfried Schweizer sam ponownie został studentem. W ramach studiów magisterskich na uniwersytecie w Grazu (niem. Karl-Franzens-Universität) zajmował się głównie historią i dodatkowo historią sztuki, językoznawstwem oraz etnologią, a pracę magisterską napisał na temat: *Laufnitz – historia gospodarcza, społeczna oraz osadnictwo mieszkańców na obszarze środkowej Styrii*⁵. Po ukończeniu studiów w 1996 roku – już jako historyk – łączył nauki historyczne z wiedzą w zakresie technologii papierniczej. Wykład, który wygłosił w 1996 roku podczas 23. Kongresu Międzynarodowego Stowarzyszenia Historyków Papiernictwa (IPH) w Lipsku, pozwolił na uzyskanie po raz pierwszy wglądu w niezwykle interesujące zamierzenie badawcze: „Wczesna produkcja papieru w Grazu oraz Styrii”. Z jednej strony badania koncentrowały się na początkach wytwarzania papieru w Grazu i Styrii do końca XVI wieku, z drugiej strony Gottfried Schweizer badał, skąd wziął się papier użytkowany w Styrii, zanim jeszcze dysponowano własnymi wyrobami⁶. Pięć lat później, podczas 25. Kongresu IPH w Dortmundzie, przedstawił m.in. najstarszy zachowany dokument papierowy Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego – pełnomocnictwo cesarza Fryderyka II z 1228 roku⁷. Zaskoczeniem dla uczestników kongresu była mikroskopowa analiza włókien oraz badania nad trwałością papieru z okresu późnego średniowiecza, możliwa dzięki Archiwum Krajowemu w Grazu, które przekazało do badań wiele pojedynczych, niezapisanych kart, pozyskanych w XIX wieku ze starych kodeksów.

³ G. Schweizer, *30 Jahre Ausbildung zum Papieringenieur in München*, „Wochenblatt für Papierfabrikation” 1979, nr 22, s. s. 862.

⁴ Ibidem.

⁵ Por. *Prof. em. Dipl.-Ing. Dr. techn. Gottfried Schweizer feiert am 9. Juli 1997 seinen 70. Geburtstag*, „Wochenblatt für Papierfabrikation” 1997, nr 11/12, s. 634.

⁶ G. Schweizer, *Frühes Papier in Graz und der Steiermark*, „IPH-Kongressbuch” 1996, t. 11, s. 183.

⁷ Por. idem, *Papier in der Steiermark bis 1450*, „IPH-Kongressbuch” 2000, t. 13, s. 160–167.

Gottfried Schweizer zrealizował duży projekt polegający na badaniach 51 oryginalnych dokumentów z lat 1229–1398 dotyczących Styrii. W ramach projektu została sporządzona dokumentacja fotograficzna badanych obiektów oraz przeprowadzona wnikliwa analiza. Autor zbadał ich format, masę, grubość, znaki wodne oraz wykonał analizę spisanych na nich treści historycznych. Dokonał również oceny papieru pod kątem stanu technicznego. Ważną kwestią badawczą była odpowiedź na pytanie, dlaczego papier rozpowszechnił się na obszarze objętym badaniami wcześniej niż popularny wówczas pergamin. Wyniki badań stały się podstawą dysertacji doktorskiej Gottfrieda Schweizera pt. *Papier w Styrii do 1400*, przedstawionej w 2003 roku w Instytucie Historii Uniwersytetu w Grazu. Prowadząc te badania, Gottfried Schweizer położył kamień milowy w zakresie badań nad historią papieru. Rezultaty zostały uznane przez międzynarodowe środowisko w czerwcu 2006 roku, podczas zorganizowanych w Fabriano Europejskich Dni Papieru – European Paper Days⁸.

Bożena Schweizer-Makowska, dyrektor Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju w latach 1984–2005, umożliwiła prof. Gottfriedowi Schweizerowi odkrycie nowych obszarów badawczych; 27. Kongres IPH, który odbył się w 2004 roku w Dusznikach-Zdroju, stał się okazją do poddania analizie historii młyna papierniczego, w którym obecnie znajduje się Muzeum Papiernictwa⁹.

Gottfried Schweizer rozumiał, jak bardzo potrzebne jest upowszechnianie wiedzy i dzielenie się doświadczeniami w miarę rozwoju branży. Czynił to, publikując przez lata artykuły związane z szeroko pojętym papiernictwem. Czynnie zabiegał też o jak największą integrację środowiska papierniczego, uczestnicząc w międzynarodowych kongresach, sympozjach i zjazdach.

Pogrzeb Gottfrieda Schweizera odbył się 21 sierpnia 2014 roku. Profesor spoczął w grobowcu rodziny Schweizerów na cmentarzu Evangelischer Friedhof St. Peter w Grazu.

⁸ Por. idem, *From Fabriano into the Heart of Europe. The Transfer of the Italian Art of Papermaking to Germany and Austria* [w:] *L'impiego delle tecniche e dell'opera cartai Fabrianesi in Italia e in Europa. Atti delle Giornate Europee di Studio*, Fabriano 16–17 giugno 2006, s. 379–399.

⁹ Por. idem, *450 Jahre Papiermacherei in Reinerz/Duszniki*, „IPH-Kongressbuch” 2004, t. 15, s. 9–18.